

งานเดี่ยว ชั้นที่ 1

ประวัติความเป็นมาและระบบการจัดการศึกษา

โดย

นางสาวพิณโสภา เกณฑ์กระโทก
รหัสนักศึกษา ๕๗/๑๐๓๑๓๒๑๑๔๑

เสนอ

ผศ.กรกนก รูปประสม
อาจารย์สมบุญ พุทชบุตร

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา

การออกแบบและการพัฒนาหลักสูตร (๑๐๒๒๒๐๒)

ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๐

หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

๑. การศึกษาไทยสมัยโบราณ (พ.ศ. ๑๓/๘๑ – พ.ศ. ๒๔๑๑)

๑.๑ สมัยกรุงสุโขทัย (พ.ศ. ๑๓/๘๑ – พ.ศ. ๑๙๒๑)

๑.๑.๑ รูปแบบ

- มีรูปแบบการจัดการศึกษาในสมัยสุโขทัย แบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย แบ่งได้เป็น ฝ่ายอาณาจักร ซึ่งจะแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ ส่วนทหาร และส่วนพลเรือน ส่วนฝ่ายศาสนจักร เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เน้นพระพุทธศาสนา และศิลปศาสตร์

สถานศึกษาในสมัยสุโขทัย

(๑) บ้าน

(๒) สำนักสงฆ์

(๓) สำนักราชบัณฑิต

(๔) พระราชสำนัก

๑.๑.๒ วิชาที่สอน

- ไม่ได้มีการกำหนดลักษณะที่ตายตัว แบ่งออกได้ดังนี้

๑.๑.๒.๑ วิชาความรู้สามัญ สันนิษฐานว่าในช่วงต้นสุโขทัยใช้ภาษาบาลีและสันสกฤตในการศึกษา ต่อมาในสมัยหลังจากที่พ่อขุนรามคำแหง ได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ จึงมีการเรียนภาษาไทยเกิดขึ้น

๑.๑.๒.๒. วิชาชีพ เรียนกันตามแบบอย่างบรรพบุรุษ

๑.๑.๒.๓ วิชาจริยศึกษา สอนให้เคารพนับถือบรรพบุรุษ การรู้จักกตัญญู รู้คุณการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม และการรู้จักทำบุญให้ทาน ถือศีลในระหว่างเข้าพรรษา

๑.๑.๒.๔ วิชาศิลปะป้องกันตัว เป็นการสอนให้รู้จักการใช้อาวุธ การบังคับสัตว์ที่ใช้เป็นพาหนะในการออกศึกและตำราพิชัยยุทธ

๑.๒ สมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๙๓ - พ.ศ. ๒๓๑๐)

๑.๒.๑ รูปแบบ

- รูปแบบการจัดการศึกษาในสมัยสุโขทัย แบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ

๑.๒.๑.๑ ฝ่ายอาณาจักร แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ ส่วนทหาร และ ส่วนพลเรือน

๑.๒.๑.๒ ฝ่ายศาสนาจักร เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เน้นพระพุทธศาสนาและศิลปศาสตร์

๑.๒.๒ การศึกษาในสมัยกรุงศรีอยุธยา

- การศึกษาในสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงศรีอยุธยาซึ่งเป็นราชธานีอันยาวนาน ๔๑๓ ปี มีความเจริญทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม มีชนชาติต่าง ๆ ในเอเชียเข้ามาติดต่อค้าขายและเข้ามาเพื่อตั้งหลักแหล่งหากินมีชาติตะวันตกได้เริ่มเข้ามาติดต่อค้าขาย

- มีรูปแบบการจัดการศึกษาสมัยกรุงศรีอยุธยาการศึกษาวิชาสามัญ เน้นการอ่าน เขียน เรียนเลข พระโหราธิบดีได้แต่งแบบเรียนภาษาไทย ชื่อ จินตามณี ถวายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

- การศึกษาทางด้านศาสนา ชาวไทยต้องบวชเรียนเขียนอ่านมาก่อน จึงมี
โอกาสได้เป็นข้าราชการ มีนักสอนศาสนาหรือมิชชันนารีได้จัดตั้งโรงเรียน
มิชชันนารี เพื่อชักจูงให้ชาวไทยหันไปนับถือศาสนาคริสต์

- การศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์และวรรณคดี
- การศึกษาของผู้หญิง มีการเรียนวิชาชีพ
- การศึกษาวิชาการด้านทหาร

๑.๓ สมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. ๒๓๑๑ – พ.ศ. ๒๔๑๑)

๑.๓.๑ สมัยกรุงธนบุรี

๑.๓.๑.๑ สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี เป็นระยะเก็บรวบรวมสรรพตำราจากแหล่งต่าง ๆ ที่รอดพ้นจากการทำลายของพม่า เน้นการทํานุบำรุงตำราทางศาสนา ศิลปะและวรรณคดี

๑.๓.๒ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

๑.๓.๒.๑ สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ ๑) ทรงฟื้นฟูการศึกษาด้านอักษรศาสตร์ วรรณคดี มีการแต่งรามเกียรติ์ได้เค้าโครงเรื่องมาจากอินเดียเรื่อง รามายณะ ศิลปะ กฎหมาย เช่น กฎหมายตราสามดวง และหลักธรรมทางศาสนา มีการสังคายนาพระไตรปิฎก

๑.๓.๒.๒ สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) เริ่มมีชาวยุโรป เช่น ชาตีโปรตุเกสเข้ามาติดต่อทางการค้ากับไทยใหม่ หลังจากเลิกกันไปเมื่อประมาณปลายสมัยอยุธยา และชาติอื่น ๆ ตามเข้ามาอีกมากมาย เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ฮอลันดา เป็นต้น เนื่องจากยุโรปมีการปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้เปลี่ยนระบบการผลิตจากการใช้มือมาใช้เครื่องจักร พลังงานจากไอน้ำสามารถผลิตสินค้าได้มากขึ้นจึงต้องหาแหล่งระบายสินค้า ในสมัยนี้ได้ส่งเสริม

การศึกษาทั้งวิชาสามัญ โหราศาสตร์ ดาราศาสตร์ จริยศาสตร์ มีการตั้งโรงงานหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวังเป็นที่ให้การศึกษา

๑.๓.๒.๓ สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓)

ทรงส่งเสริมการศึกษาด้านศาสนาเป็นพิเศษ มีการจารึกวิชาความรู้สามัญและวิชาชีพลงในแผ่นศิลาประดับไว้ตามระเบียงวัดพระเชตุพนจนมีผู้กล่าวว่า เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย มีการใช้หนังสือไทยชื่อ ประถม ก กา และประถม มาลา นับเป็นแบบเรียนเล่มที่ ๒ และ ๓ ต่อจากจินตามณีของพระโหราธิบดี ต่อมานายแพทย์ ดี ปี บรัดเลย์ได้นำกิจการแพทย์สมัยใหม่ เช่น การผ่าตัดเข้ามา รักษาคนไข้และการตั้งโรงพิมพ์หนังสือไทยเป็นครั้งแรกในปีพ.ศ. ๒๓๓๗ โดยรับจ้างพิมพ์เอกสารทางราชการเรื่องห้ามสูบบุหรี่ จำนวน ๙,๐๐๐ ฉบับ เมื่อปีพ.ศ.

๒๓๔๒

๑.๓.๒.๔ สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) ในสมัยนี้ชาวยุโรป และอเมริกันเริ่มเข้ามาติดต่อค้าขายและสอนศาสนา มีการนำวิทยาการสมัยใหม่ ๆ เข้ามาปรับใช้ในเมืองไทยเพิ่มขึ้น และพระองค์ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษาจึงทรงจ้างนางแอนนา เอช เลียวโนเวนส์ มาสอนสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕ จนรอบรู้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี

ลักษณะการจัดการศึกษาเป็นแบบเดิมทั้งวัดและบ้าน ในส่วนวิชาชีพและวิชา
สามัญ มีอักษรศาสตร์ ธรรมชาติวิทยาหรือวิทยาศาสตร์

๒. การศึกษาไทยสมัยโบราณ (พ.ศ. ๒๔๑๑ – ปัจจุบัน)

๒.๑ สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. ๒๔๑๑ – พ.ศ. ๒๔๗๕)

ปฏิรูปการศึกษาไทยในสมัยราชกาลที่ ๕ [๒๓ ตุลาคม วันปิยมหาราช]

วันปิยมหาราช วันคล้ายวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ในรัชสมัยของพระองค์ สยามประเทศได้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สร้างความวัฒนาให้กับชาติเป็นจำนวนมาก และนอกจากการเลิกทาสที่พวกเราคุ้นเคยแล้ว พระองค์ยังให้ความสำคัญกับการศึกษามากอีกด้วย

การศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากที่ได้ครองราชย์แล้ว ก็ได้ทรงปรับปรุงประเทศให้เจริญรุ่งเรืองในทุกๆ ด้าน ทั้งในด้านการปกครอง การศาล การคมนาคมและสาธารณสุข เป็นต้น โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่พระองค์ได้ทรงตระหนัก เพื่อปรับปรุงคนในประเทศให้มีความรู้ความสามารถจะช่วยให้ ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าในทุกๆ ด้าน ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“ วิชาหนังสือเป็นวิชาที่น่านับถือและเป็นที่น่าสรรเสริญมาแต่โบราณว่า เป็นวิชาอย่างประเสริฐซึ่งผู้ยิ่งใหญ่นับแต่ พระมหากษัตริย์เป็นต้นมา ตลอดจนราษฎรพลเมืองสมควรและจำเป็นจะต้องรู้เพราะเป็นวิชาที่อาจทำให้การทั้งปวงสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่าง...” (ประไพ เอกอุ้น. ๒๕๔๒ : ๘๓ - ๘๔)

การที่พระองค์ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษา จึงได้มีการจัดการศึกษาอย่างมีระเบียบแบบแผน (Formal education) มีโครงการศึกษาชาติ มีโรงเรียนเกิดขึ้นในวังและในวัด มีการกำหนดวิชาที่เรียน มีการเรียนการสอนไล่ และมีทุนเล่าเรียนหลวงให้ไปศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศ ซึ่งปัจจัยที่มีผลในการปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้มีหลายปัจจัย

พ.ศ. ๒๔๑๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระยาตรีสุนทรโวหาร (น้อย งามจรรย์) เรียบเรียงแบบเรียนหลวงขึ้น ๑ เล่ม ชุดมูลบรรพกิจ เพื่อใช้เป็นบทหลักสูตรวิชาชั้นต้นปี เริ่มมีการจัดแบบเรียนหลักสูตรและการสอนไล่ จัดตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เพื่อฝึกคนให้เข้ารับราชการ มีพระยาตรีสุนทรโวหาร (น้อย งามจรรย์) ในขณะนั้นเป็นหลวงสารประเสริฐเป็นอาจารย์ใหญ่ โดยมีการสอนหนังสือไทย การคิดเลข และขนบธรรมเนียมราชการ นอกจากนี้มีการจัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับสอนภาษาอังกฤษใน

พระบรมมหาราชวัง เกิดจากแรงผลักดันทางการเมืองที่ส่งผลให้ไทยต้องเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เพื่อจะได้เจรจากับมหาอำนาจตะวันตก และมีการส่งนักเรียนไทยไปศึกษาวิชาครูที่ประเทศอังกฤษ

พ.ศ. ๒๔๒๓ จัดตั้งโรงเรียนสุนันทาลัยในพระบรมมหาราชวังเป็น

โรงเรียนสตรี

พ.ศ. ๒๔๒๔ ปรับปรุงโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบให้เป็นโรงเรียนนายทหารมหาดเล็ก ต่อมาได้กลายเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือน

พ.ศ. ๒๔๒๗ กำหนดหลักสูตรชั้นประโยคหนึ่ง โดยอนุโลมตามแบบเรียนหลวงหกเล่ม นับเป็นปีแรกที่จัดให้มีการสอบไล่วิชาสามัญ และมีการกำหนดหลักสูตรชั้นประโยคสอง ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เกี่ยวกับวิชาสามัญศึกษา หมายถึงความรู้ต่าง ๆ ที่ต้องการใช้สำหรับเสมียนในราชการพลเรือนตามกระทรวงต่าง ๆ จัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรขึ้นตามวัดในกรุงเทพมหานครหลายแห่ง และแห่งแรก คือ โรงเรียนมหรณพาราม

พ.ศ. ๒๔๓๐ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมศึกษาธิการไดโนอินโรงเรียนที่สังกัดกรมทหารมหาดเล็กมาทั้งหมด ให้กรมหมื่นดำรงราชานุภาพเป็นผู้บัญชาการอีกตำแหน่งหนึ่ง

พ.ศ. ๒๔๓๒ รวมกรมศึกษาธิการเข้าไปอยู่ในบังคับบัญชาของกรมธรรมการ
ตั้งโรงเรียนแพทย์ขึ้น เรียกว่า โรงเรียนแพทยากร ตั้งอยู่ที่ริมแม่น้ำหน้า
โรงพยาบาลศิริราช ใช้เป็นที่สอนวิชาแพทย์แผนปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๔๓๕ ประกาศตั้งกระทรวงธรรมการ มีเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร
บุนนาค) เป็นเสนาบดี มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา การพยาบาล พิพิธภัณฑ์และ
ศาสนา จัดตั้งโรงเรียนมูลศึกษาขึ้นในวัดทั่วไปทั้งในกรุงเทพมหานครและหัวเมือง
โดยประสงค์จะขยายการศึกษาเล่าเรียนหนังสือไทยให้แพร่หลายเป็นแบบแผน
ยิ่งขึ้น และตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูเป็นแห่งแรกที่ตำบลโรงเลี้ยงเด็ก ต่อมาย้ายไปอยู่
ที่วัดเทพศิรินทราวาส

พ.ศ. ๒๔๕๙ จัดตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒.๒ สมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครองถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ปัจจุบัน)

๒.๒.๑ จัดตั้งคณะกรรมการการศึกษา จัดตั้งสภาการศึกษาและปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาภาค บัณฑิตจากเดิม ๖ ปีให้เหลือ ๔ ปีและประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. ๒๔๗๙

๒.๒.๒ เปลี่ยนชื่อกระทรวงธรรมการเป็นกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศใช้พระราชบัญญัติ ประถมศึกษาทั่วประเทศ ประกาศใช้พระราชบัญญัติครู พุทธศักราช ๒๔๘๘ ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ ปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ ฉบับที่ ๒ ฉบับที่ ๓ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ จัดตั้ง ศรุธสภาเพื่อส่งเสริมฐานะครูและดูแลรักษาผลประโยชน์ของครู

๒.๒.๓ จัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง การขยายสถานศึกษา ทั้งในส่วนกลางและ ส่วนภูมิภาคโดยในภูมิภาคได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จัดตั้งมหาวิทยาลัย รามคำแหงเป็น มหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเป็นลำดับต่อมา

๒.๒.๔ การปฏิรูปการศึกษาเน้นใน ๔ ด้าน (ในปี ๒๕๔๐) คือ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนและการปฏิรูปครูและ บุคลากรทางการ

ศึกษา หลังจากประเทศไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่ง กำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ ซึ่งเป็นกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ที่เป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของประเทศที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย กล่าวโดยสรุปในเรื่องเกี่ยวกับ วิวัฒนาการของแผนการศึกษาแห่งชาติที่ใช้เป็นแผน หรือแนวทางในการจัดการศึกษาของประเทศไทยตั้งแต่เริ่มปฏิรูปการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงกฎหมายการศึกษาแห่งชาติที่เป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษา ของประเทศในปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

๑. โครงการศึกษา พ.ศ. ๒๔๔๑
๒. โครงการศึกษา พ.ศ. ๒๔๔๕
๓. โครงการศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๐ (แก้ไขเพิ่มเติมจากพ.ศ. ๒๔๔๕)
๔. โครงการศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๒ (แก้ไขเพิ่มเติมจากพ.ศ. ๒๔๕๑)
๕. โครงการศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๖
๖. โครงการศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๘ (แก้ไขเพิ่มเติมจากพ.ศ. ๒๔๕๖)

๗. โครงการศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔
๘. แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. ๒๔๗๕
๙. แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. ๒๔๗๙
๑๐. แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. ๒๔๙๔
๑๑. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๓
๑๒. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๐
๑๓. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕
๑๔. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

สมัยรัชกาลที่ ๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ

ในรัชสมัยปัจจุบันนี้ ประเทศ ได้รับวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ จากต่างชาติ และนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน จนเกิดความก้าวหน้าใน หลายด้าน ความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆนี้เอง ทำให้การศึกษาเกิดความ เหลื่อมล้ำและขาดความเสมอภาค พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักว่า เด็กและเยาวชนของไทยมิได้ขาดสติปัญญา หากแต่ด้อยโอกาสและขาดทุนทรัพย์ สำหรับการศึกษ พระองค์ท่านจึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อสนับสนุนการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

๑. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทาน พระ ราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อก่อตั้งกองทุนการศึกษาขึ้นหลาย กองตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา เช่น มูลนิธิอานันท มหิตลเป็นทุนสำหรับการศึกษาในแขนงวิชาต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้ ประชาชนได้มี โอกาสศึกษาวิชาความรู้ในชั้นสูง ณ ต่างประเทศเพื่อที่จะได้นำความรู้กลับมา พัฒนาประเทศให้ เจริญก้าวหน้าโดยไม่มีเงื่อนไขข้อผูกพันแต่อย่างใด นอกจากนี้ มูลนิธิอานันทมหิตลแล้ว ยังมีทุนการศึกษา พระราชทานอื่นๆ ที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อบริการ การศึกษา ของราษฎรดังนี้ ทุนมูลนิธิภูมิพล ทุนเล่าเรียนหลวง ทุนการศึกษา สงเคราะห์ในมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ทุนมูลนิธิราชประชาสมาสัยในพระบรม ราชูปถัมภ์และมูลนิธิโรงเรียนราชประชาสมาสัย ทุนนวกฤษ ทุนการศึกษา พระราชทานแก่นักเรียนเฉพาะกรณี เช่น ทุนพระราชทานแก่นักเรียนชาวเขา ทุน พระราชทาน แก่นักเรียนเฉพาะสถานศึกษา รางวัลพระราชทานแก่นักเรียนและ โรงเรียนดีเด่น

๒. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้ทหารช่วยก่อสร้างโรงเรียน เพื่อให้ทหารมี ส่วนช่วยเหลือประชาชนด้านการศึกษาโดยให้แม่ทัพภาคเป็นแกน นำในการก่อสร้างโรงเรียนในเขตพื้นที่ ที่รับผิดชอบและพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ สนับสนุนการก่อสร้างโรงเรียนโดยจัดตั้งโรงเรียนขึ้น ใน จังหวัดนครพนม จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัด แม่ฮ่องสอน โดยราษฎร ในพื้นที่ได้ช่วยก่อสร้างและสมทบทุนทรัพย์เป็นทุนในการ จัดซื้ออุปกรณ์ต่างๆ ที่จะนำไปใช้ในการก่อสร้าง โรงเรียนเพื่อเป็นการโดยเสด็จ พระราชกุศลด้วยและเมื่อการก่อสร้างโรงเรียนแล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดโรงเรียนเหล่านั้น พร้อมทั้ง พระราชทานนามว่า โรงเรียนร่มเกล้า ซึ่งในปัจจุบันมีทั้งโรงเรียนระดับ ประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา และพระราชทานพระราชทรัพย์เพื่อ สร้าง โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสำหรับชาวไทยภูเขาที่อาศัยอยู่ในถิ่นทุรกันดาร ห่างไกลจากการคมนาคม พร้อมทั้งพระราชทานนามว่า โรงเรียนเจ้าพ่อหลวง อุปถัมภ์และทรงพระเมตตารับอุปถัมภ์เยาวชนที่ขาดแคลน หรือครอบครัว ประสบปัญหาเดือดร้อนจากสาธารณภัย ภัยธรรมชาติในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจน

๓. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนริเริ่มในการก่อสร้างโรงเรียนตามวัดในชนบท เพื่อสงเคราะห์เด็กยากจนและกำพร้าให้ได้มี สถานที่สำหรับศึกษาเล่าเรียน ทรงก่อตั้งกองทุนนวกฤษ์ในมูลนิธิช่วยนักเรียนที่ขาดแคลนในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อช่วยให้นักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษาและ ระดับมัธยมศึกษา โดยอาราธนาพระภิกษุเป็นครูสอนในวิชาสามัญและอบรมศีลธรรมแก่นักเรียน โดยมี พระราชประสงค์ที่จะให้นักเรียนมีความใกล้ชิดศาสนาซึ่งจะทำให้เยาวชนของชาติเป็นผู้มีความรู้ด้านวิชาการ และมีจิตใจตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมเพื่อที่จะได้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ

๔. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระ ราชทรัพย์ช่วยเหลือและให้ความอุปถัมภ์หรือทรงให้คำแนะนำโรงเรียน ทั้งยังได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยม เยียน และพระราชทานพระบรมราโชวาทเพื่อสนับสนุนและเป็นกำลัง คือ โรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งมีทั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน เช่น โรงเรียนจิตรลดา โรงเรียน ราชวินิต โรงเรียนวังไกลกังวล โรงเรียนราชประชาสมาสัย โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัย

๕. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นความสำคัญของการศึกษานอก
ระบบโรงเรียนสำหรับประชาชนที่อยู่ในชนบท ทรงริเริ่มตั้งศาลารวมใจตาม
หมู่บ้านในชนบทเพื่อให้ประชาชนได้ใช้เป็นที่อ่าน หนังสือและพระราชทานหนังสือ
ประเภทต่างๆให้ด้วย

๖. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นศูนย์รวมของ
การศึกษาค้นคว้า ทดลองวิจัยและแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาด้านต่างๆ
ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ประกอบอาชีพของราษฎรที่อาศัยอยู่ใน
ภูมิภาคนั้นๆ ซึ่งได้ขยายผลการศึกษาค้นคว้า ทดลองวิจัยแก่ราษฎร ใน
หมู่บ้านใกล้เคียงและขยายผลในวงกว้างออกไป ปัจจุบันศูนย์ศึกษาการพัฒนาอัน
เนื่องมาจากพระราชดำริ มีอยู่ทั้งหมด ๖ ศูนย์

๗. โรงเรียนพระดาบส เกิดขึ้นตามพระราชดำริที่ต้องการให้การศึกษาแก่
ประชาชนใน ลักษณะเดียวกับการศึกษาสมัยโบราณที่ผู้เรียนต้องไปหาพระ
อาจารย์ซึ่งเป็นพระดาบสแล้วฝากตัวเป็นศิษย์ โดยใช้สถานที่ของสำนักพระราชวัง
รับผู้เรียนไม่จำกัดเพศ วัย วุฒิ ความรู้หรือฐานะ ครูผู้สอนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
อาสาสมัคร โดยให้ความรู้แก่ศิษย์เป็นวิทยาทานไม่คิดค่าตอบแทนใดๆ

๘. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้วิทยาการ
ผู้ทรงคุณวุฒิ ในแต่ละสาขาวิชาร่วมจัดทำสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนที่
รวบรวมสาระเรื่องราวต่างๆ โดยแบ่งเนื้อหา ออกเป็นสามระดับเพื่อให้เยาวชน
สามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ตามพื้นฐานความรู้เดิม ของแต่ละคน ประกอบด้วย
๓/ สาขาวิชา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เกษตรศาสตร์
แพทยศาสตร์ และคณิตศาสตร์

